

SPIEGELS VAN DE ZIEL.

'*Simulacrum*' (I – IV) – 2022.

'*De Gouden Bloem [opus alchymicum]*' – 2023.

'*Circumambulatio [De gouden bloem]* 1 & 2 – 2023.

"I regard consciousness as fundamental. I regard matter as derivative from consciousness. We cannot get behind consciousness. Everything that we talk about, everything that we regard as existing, postulates consciousness."

[Max Planck, , mede-grondlegger van de kwantumtheorie]

Inzicht komt eigenlijk altijd pas achteraf, want de denkkeest kan het onbewuste, en daarmee het scheppingsproces, nu eenmaal nooit bijbenen, laat staan voor zijn. Alles groeit met de tijd. Hoewel ik in het verleden al het nodige gezegd en geschreven heb over het gebruik van convexe en concave spiegels in mijn werk*) ben ik niet eerder zo stellig geweest in de bewering dat zij mijns inziens zonder meer mogen worden opgevat als verbeelding van de geest of van het 'zelf'. Ware dit reeds impliciet het geval in werken als bijvoorbeeld *Narayana is Overal*, *Apperception*, *Sohum* en *The Blind Leading The Blind* (1994-2021), in nieuwe werken als de *Simulacrum*-serie, *De Gouden Bloem* en *Circumambulatio* wordt dit gegeven rondit expliciet. In dit artikel wil ik dan ook dieper op deze achtergrond in gaan, in de hoop even alledaagse als onbegrepen begrippen als geest, ziel en 'zelf' enigszins te verduidelijken.

De Gouden Bloem [opus alchymicum] – 2023

SPIEGELBEELDEN

Leegte is het centrale 'kenmerk'; meer vat (alchemie) dan hetgeen bevat wordt. Opheffing van al het aanwezige, zichtbaar concrete, of tenminste de omkering en 'binnenste-buiten' kering van het hoogst illusoire maar o-zo-tastbare materiële. Hetzij in 'sculpturale', hetzij 'picturale' zin. De vervorming van het concave (holle) oppervlak spiegelt zodoende veeleer het *licht* zelf, de *ruimte* zelf, als een dynamisch en organisch niet te vatten vloeibaarheid, die enkel in het *nu*, dat wil zeggen het moment van beschouwing plaatsvindt. De spiegel fungeert hier niet meer in z'n functie van symmetrische afspiegeling van de werkelijkheid; een tonen of 'zuiver' weerspiegelen van de dingen zoals ze *ogenschijnlijk* zijn. Geen natuurgetrouwe afbeelding, maar een wereld met eigen wetten, net zo als het onbewuste, dat geenszins wetteloos, irrationeel of 'alleen maar' chaotisch genoemd kan worden, maar een heel eigen *modus operandi* kent.

DE EIGEN RUIMTE

Het even psychologische als existentiële 'zelf' vormt de totaliteit van de bewuste en onbewuste psyche. Een totaliteit die echter letterlijk *onafzienbaar* is. Een parel die maar al te gemakkelijk aan de aandacht ontsnapt en over het hoofd gezien wordt. Vandaar de parallel met het beeld van de 'onaanzienlijke' of zelfs 'onzichtbare steen', de *lapis exilis*, uit de alchemie. Van het onbewuste kan helemaal niet aangegeven worden wat het is, daarvoor is het met recht het onbewuste. Over de mogelijke inhouden ervan kunnen dan ook geen aanspraken worden gedaan. Heelheid, of totaliteit, is noodzakelijkerwijs een transcendent begrip voor het bewuste deel van de geest. Het 'zelf' is dan ook een grensbegrip; het bevindt zich aan gene zijde van onze 'grip'. Het 'zelf' kan ook niet beperkt worden tot de grenzen van de individuele psyche, waarvan we de grenzen evenmin kennen. Vermoedelijk dat mede daarom moderne denkers met een materialistische inslag zoals Yuval Harari dergelijke termen als 'ziel' en 'zelf' het liefst helemaal zouden willen schrappen, wat in feite op het zelfde neerkomt als het onzichtbare onbestaanbaar verklaren.

"De grenzen van het bewustzijn kunnen we misschien aangeven; het onbewuste is echter het onbekende psychische zonder meer" (Jung)

Het 'zelf' als grens én grensoverschrijdende totaliteit is de zelfwerkzaamheid van de ziel die streeft terug naar eenwording, maar op een hoger plan van evolutie na haar bewustzijns-val in deze duale werkelijkheid. Zo leert ons onder meer de paradijsmythe.

De Gouden Bloem [opus alchymicum], detail

Terug naar de beelden en 'spiegelbeelden'. De holle vorm verliest letterlijk haar focus door zich naar buiten te werpen en zich in alle richtingen binnenste buiten te keren. Hiermee is zij met recht een verbeelding van de (scheppende) geest, die zelf los staat van al haar manifestaties. Het amorfe en vloeibare karakter van het gespiegelde licht kent eveneens een parallel in het alchemistische denkbeeld van de *prima materia* (oerstof) als een chaotische 'ongevormde massa', soms taai-vloeibaar, zwanger van levenskiemen. Als de spiegel kan worden opgevat als de 'ruimte' van de geest – die zelf zonder ruimte of grootte is – dan kan een veertje, blad of vlinder in deze ruimte zodoende wellicht worden opgevat als beeld van de ziel.

Om al te veel gegoochel met al deze zo belangrijke begrippen te voorkomen, blijft de essentiële vraag natuurlijk: wat is het menselijk wezen? Zelfs de meest verstokte materialist zal moeten toegeven dat zijn fysiek lichaam letterlijk *geanimeerd* wordt, en in levensbedreigende situaties wordt reanimatie toegepast, zodat de levensenergie, gedragen door het bloed, hem niet zal verlaten. Het is precies dit dat wordt aangeduid met het

begrip ziel (Latijn: *anima* = levensadem), en dat van de mens een levend wezen maakt. Zonder in dualisme te willen vervallen, onderscheidt het lichaam zich als vorm (het 'vat' of retort) van de ziel als de energie die het letterlijk 'bezielt'. *Enerchei* in het Grieks betekent 'dat wat werkzaam is in/door..'. Hoewel ziel, geest en lichaam een eenheid vormen en in elkaar doorvloeien, is er wel degelijk fundamenteel onderscheid tussen deze 'categorieën' en neemt de ziel als *mediator* tussen geest en lichaam aan beiden deel. Hierover later meer.

Circumambulatio 1 [De gouden bloem] - 2023

'SOUL' OR 'SPIRIT', THAT'S OVER.

Het is wellicht wat wrang deze begrippen te moeten verduidelijken, die tot ieders eerste en voornaamste levensvragen zouden moeten behoren willen we enig inzicht in onszelf (*gnothi seauton*: ken uzelve) kunnen verkrijgen in de korte stonde tijds dat het fysieke voertuig ons z'n diensten bewijst. Helaas is de conceptie ervan veelal dusdanig verwaterd en kijken zelfs nogal wat protagonisten in hun blinde honger naar fysieke onsterfelijkheid uit naar het moment waarop mens en machine samensmelten; door Ray Kurzweil omschreven als het punt van 'singulariteit'. Volgens deze promotor van het transhumanisme zal "waarachtig, aan het einde van de 21^e eeuw er geen dood meer bestaan." Artificiële intelligentie, waar we inmiddels allemaal al aardig vertrouwd mee zijn geraakt dankzij de *slimme* telefoon, wordt momenteel "gekoppeld aan levensverlenging; het is een *simulatie* van de biologische vorm" (Kurzweil). De geprogrammeerde conditie (*pro-grammein* in het Grieks betekent letterlijk 'voor-schrijven') van de menselijke geest kan met recht een simulatie genoemd worden ten opzichte van de oorspronkelijke vrije geest vóór diens val uit het paradijs (lees; uit de eenheid). Dit is nu net waar alle bonafide spiritualiteit ons al sinds mensenheugenis op tracht te attenderen, om zo hopelijk ooit dit hardnekkig programma te kunnen doorbreken in een verlichtings-moment waarbij de ziel zich-zelf volledig her-kent (met excuses voor de leesbaarheid, maar dit gaat echt heel diep).

De simulatie van Kurzweil en het *metaverse* (Zuckerberg, Musk e.a) kan daarentegen met recht gezien worden als een simulatie-in-een-simulatie, waarbij het beeld van virtual-reality games met google-bril en door artificial intelligence 'verlengde' zintuigen duidelijk illustreren hoe de mens definitief losgekoppeld kan worden van zichzelf.

De reeds genoemde Israëlitische historicus Yuval Harari meent dat "the whole idea that humans have this 'soul' or 'spirit', that's over". Volgens hem zijn we dankzij de technologische vorderingen van het transhumanisme inmiddels gepromoveerd tot "hackable animals", waarbij zich onwillekeurig de vraag opdringt of zijn geest inderdaad niet is gehackt. Het Wereld Economisch Forum (WEF) onder leiding van Klaus Schwab heeft vele internationale coryfeeën uit politiek en bedrijfsleven middels haar *Young Global Leaders School* weten te instrueren en om te polen tot spreekbuis van deze technocratische en puur materialistische ideologie. In het versnelde proces richting de 'nieuwe mens' – een imitatiemens geolied op smart technologie naar Chinees voorbeeld – verklaarde Klaus Schwab in navolging van Nietzsche onlangs nog eens: "God is dood." Voor al wie het blijkbaar mocht zijn vergeten...

De door wetenschappelijke ideologie bezeten prometheus-mens lijkt vandaag de dag hoogmoediger dan ooit. Er is sprake van een totale omkering van waarden (Umwertung aller Werten), die nauwelijks nog kan verhullen dat er boven alle 'wereldse' conflicten een spirituele oorlog gaande is tegen de ziel van de mens. "Een oorlog die via duivelse technologie, vooral misbruik van artificiële intelligentie en nanotechnologie, de oerherinnering wil uitwissen dat we spirituele lichtwezens zijn en dat er in ons hart een grootse realisatiemogelijkheid verborgen ligt: een lichtkracht zonder schaduw. Wij zijn bestemd voor tijdloos geluk!", aldus de boodschap die de 'tijdloze' klokkenluider Marcel Messing al decennia lang laat horen. Veelal vergeefs, hoewel een omslag in de gehyponotiseerde, door de mainstream media geïndoctrineerde massa ophanden is.

Circumambulatio 1 [De gouden bloem] - 2023

SELENFÜNKLEIN OF HET BURCHTJE VAN DE ZIEL (ECKEHART)

Of God nu 'bestaat' of 'niet bestaat' blijft toch een moeilijk te verifiëren uitspraak, ook al stelde prof. Amit Goswami al zo'n 15 jaar geleden dat de kwantumfysica het godsbewijs had geleverd. God laat zich nu eenmaal niet bewijzen noch ontkennen; wetenschap is per definitie niet *in staat* om iets met stelligheid te beweren dat buiten haar eigen competenties valt. "We moeten nog leren begrijpen dat het 'grote mysterie' niet alleen op zich bestaat, maar dat het voornamelijk ook geworteld is in de menselijke ziel", aldus Jung. De 13^e eeuwse mysticus Meister Eckehart gaat nog een stapje verder:

"Er bestaat een kracht in de ziel die onaantastbaar is voor al het geschapene (...) Zij valt met geen woorden te benoemen, vrij en leeg als zij is van al het geschapene, zoals God vrij en leeg is in zichzelf. (...) Wat deze kracht betreft is de ziel aan God gelijk."

Zoals gezegd omvat ons bewustzijn de ziel niet, en het geeft zodoende geen pas om neerbuigend of ontkennend over haar te spreken. "Zoals het oog overeenkomt met de zon, zo komt de ziel overeen met God" (Jung). Wanneer religie geheel in onbruik raakt of totaal veruiterlijkt, wat nog erger is, dan is de ziel 'ledig'; verwordt tot een zinloos 'concept', aangezien ze ontdaan is van haar diepste diepte en grootste hoogte. Het is opvallend hoe de oosterse spiritualiteit precies de omgekeerde praktijk toont: al het hoogste en laagste is *in* het (trancendentale) zelf besloten. Daarmee wordt de waarde van het *atman* of de *boeddhanatuur* mateloos groot. In het westen is god goeddeels afgeschreven, en daarmee daalt ook de *waarde van het goddelijke in de mens* tot een nulpunt. Een uiterst gevaarlijke en kritieke situatie. De mens drager van een goddelijke vonk? Volgens transhumanisten als Yuval Harari, Steven Pinker, Ray Kurzweil, George Church en vele anderen, zullen 'we' voortaan zelf voor God spelen en middels een "spirituele machine" niet alleen "de mens verbeteren" maar zelfs "onsterfelijkheid bereiken".

Te weinigen hebben inderdaad zelf ervaren dat de goddelijke gestalte het diepste eigendom van de eigen ziel is. Men heeft God enkel in een wereld buiten zichzelf, in religies, kerken en moskeën ontmoet, maar nooit in eigen ziel. De religies hebben gefaald, compleet, en zijn nooit verder geraakt dan een dun laagje vernis. Natuurlijk heeft hiertoe ook het Verlichtingsdenken onvermoeibaar bijgedragen. Hoe kun je de geest nog beter verduisteren dan simpelweg door *alles*, slechts voor eenduidige uitleg vatbaar, te rationaliseren? Zie ook mijn artikel "Fear For Freedom" op <https://widoelokland.com/2022-3/>

WAARHEID ALS PARADOX

Het wezenlijke bestaat echter in de paradoxie, daar waar de ratio perplex staat en niets meer vermag. En niets is zo paradoxaal als het alchemistisch vat van onze eigen psyche. *Zekerheid vinden we slechts in de onzekerheid.* Maar wie durft, kán daarmee leven, zonder psychotisch te worden? (Misschien ligt ook hier een klein bewijs voor het goede nut van kunst). Daarvoor dient immers iedere verstandelijke hoogmoed te worden opgegeven en de beperktheid, zo niet kortzichtigheid van het eigen denken te worden ingezien. Er is meer dan wij kleine mensjes vermogen, en zelfs de meest verstokte logisch-positivist kan ten minste de mogelijkheid hiervan niet ontkennen.

Circumambulatio 2 [De gouden bloem] - 2023

Deze paradoxie heeft Jung als eerste ertoe gebracht om te spreken van het archetype van het *zelf*. Een begrip "enerzijds bepaald genoeg om de essentie van menselijke volledigheid te vertolken, maar anderzijds onbepaald genoeg om de onbeschrijfelijke en onbepaalbare aard van de heelheid uit te drukken". Aan het zelf is zoals gezegd geen grens, maar krijgt tegelijk in ieder mens gestalte. Zonder tegengesteldheden bestaat er geen ervaring van heelheid. Simpelweg omdat uitsluiting, eenzijdigheid, geen heelheid kan behelzen. Jung zag daarbij overigens de alchemie als een soort onderstroom ten opzichte van de 'religieuze' rimpelingen aan het oppervlak van ons bewustzijn. Zelf zie ik de psychologische of spirituele alchemie meer en meer als een fenomenale artistieke vertolking van het onuitsprekelijke wonder van menselijke evolutie en spirituele transfiguratie.

Een vergelijkbare paradoxie vinden we in de uitspraak van Hermes Trismegistos uit de *Smaragden Tafelen*: "Dat wat boven is, is gelijk aan dat wat onder is en dat wat onder is, is gelijk aan dat wat boven is." Tegenstellingen worden verenigt in een *conjunctio oppositorum*. Net als bij de spiegeling aan de oevers van een stil meer, wordt het hogere in het lagere weerspiegelt, en omgekeerd. Het is een wederkerige relatie waarbij het lagere in vele opzichten een uiterst zwakke afspiegeling van het hemelse is. Alle geestelijke tradities verhalen van 'de val', van een oerstaat, een heelheid die ver boven de huidige realiteit uitstijgt, en waartoe de mens de toegang lijkt te zijn ontzegt, of waartoe hem de mogelijkheden lijken te ontberen. Realisatie, individuatie: het wordt genoemd de zeer lange weg, maar is alleen 'eindeloos' voor wie zo ver is afgedwaald dat 'ie zelfs aan de weg niet meer wil of durft geloven.

Simulacrum (1) Het geheel begint niet vanaf de fragmenten – 2022, detail.

DE ZIEL ALS MEDIATOR

Zoals aangegeven neig ik ertoe om blad, vlinder of veertje in de *Simulacrum*-werken op te willen vatten als verbeeldingen van de ziel, dat ik zodoende een veel concreter fenomeen acht dan het begrip geest. Die twee zijn beslist niet hetzelfde. Filosoof en pedagoog Omraam Mikhaël Aïvanhof (1900-1986) kent aan de ziel materiële kwaliteiten toe, ondanks haar onzichtbaarheid. Hoe kunnen we de ziel dan definiëren? Volgens hem is de ziel “het voertuig dat de elementen van de hemel naar de aarde en van de aarde naar de hemel vervoert.” Hij ziet de ziel in feite als de mediator tussen geest en lichaam die de betrekkingen onderhoudt tussen de wereld ‘boven’ en de wereld ‘beneden’. Dit strookt volledig met de Jungiaanse psychologie en de modernste bevindingen op het gebied van reïncarnatie- en regressietherapie (Maarten Oversier, 2021). Aïvanhof noemt de ziel de Jakobs ladder zoals die in het Genesis verhaal staat vermeld en waarlangs engelen opstegen en afdaalden in de droom van Jakob: beeltenis van de adellijke en slagaderlijke bloedsomloop van het universum “en dat is precies de ziel”.

Opmerkelijk is dat in zijn visie de geest geen enkele rechtstreekse invloed heeft op de materie. Hiervoor is dan ook een bemiddelaar nodig – de ziel – als instrument waarvan de geest zich bedient om op het fysieke vlak te werken. Ook de ziel is een ‘lichaam’ en bezit overeenkomstig een (zeer fijnstoffelijke) materiële kwaliteit, anders zou zij niet haar rol van mediator kunnen vervullen. In zijn ogen gebruiken de mensen het woord geest te pas en te onpas. We spreken over ‘kwade geest, sluwe geest, doortrapte geest, terwijl de geest absoluut vrij is van al deze smetten. In werkelijkheid dienen wij hier te spreken van het intellect, dat inderdaad maar al te doortrapte kan zijn. Geest is echter de kern, de pit, de bewaarster van het leven, en om die reden moet zij volstrekt zuiver zijn, zonder gebrek.

Geest is als de punt gezet door een passer: een bijna onwaarneembare realiteit, dimensieloos, terwijl de ziel is als de omtrek; wijds en uitgestrekt. “Waarom? Omdat de ziel onmetelijk grote reserves moet hebben om de geest te kunnen voeden”. De geest wordt gevoed door de ziel. Zeer vergelijkbaar met een boom, wiens takken zijn als antennes die zich inspannen om energieën uit de atmosfeer op te vangen, terwijl de wortels ditzelfde werk in de grond doen, wortelt ons etherisch lichaam (vaak etherisch dubbel genoemd) diep in het fysieke lichaam en spreidt tegelijkertijd zijn vertakkingen uit tot in de ‘hogere’ regionen waar het energieën uit opvangt die vervolgens het fysiek lichaam verlevendigen. (Denk aan het oosters *prana* begrip, het *elan vital* van

Bergson of het *orgon* van Wilhelm Reich) Zoals een boom zich een ware alchemist betuigt, zo zijn wij mensen ook alchemisten: omzetters van spirituele energie in materie, net zoals we omgekeerd de spirituele energie uit onze voeding 'puren' ter belevendiging van ons lichaam. Zonder deze spirituele energie kun je nog geen vinger bewegen. In zijn heldere spirituele beeldtaal, gestoeld op eeuwenoude gnostische inzichten en hermetische en kabbalistische filosofie, stelt Aïvanhov dat de fysieke mens letterlijk geboren wordt uit een kosmisch lichaam dat als baarmoeder fungeert, in verschillende lagen zoals het mentaal-, astraal- en etherisch lichaam, dat in werkelijkheid natuurlijk één elkaar doordringend proces is. In het hindoeïsme worden deze lagen of elkaar doordringende lichamen, *kosha's* genoemd.

Simulacrum (1) Het geheel begint niet vanaf de fragmenten – 2022

MIND IS THE MATRIX OF ALL MATTER

Cruciaal voor het begrip van de stelling dat zowel de ziel als het etherlichaam materieel van aard zijn, is het inzicht dat materie zich ver uitstrekt voorbij de vier toestanden waaronder wij haar kennen. De vier 'aggregatie toestanden' zoals geleerd op school, zijn slechts de vier meest grove toestanden van materie. Zo neemt plasma bijvoorbeeld een steeds belangrijker plaats in binnen de moderne fysica en astronomie. Niet voor niets wordt er al meer dan een halve eeuw gerept hoe 'dark energie' en 'dark matter' tot maar liefst 96% van het universum uitmaken. De term 'ether', als 5^e element, deed aan het begin van de 20^e eeuw nog algemeen opgeld, om pas daarna geleidelijk te worden 'afgeschreven' vanwege haar onzichtbaarheid en ontastbaarheid. In de esoterie zijn begrippen als vitale ether en lichtether als vanouds gemeen goed. Zelfs Maxwell, van de beroemde Maxwell vergelijkingen (wetten elektromagnetisme) ging uit van het bestaan van de ether – maar niet als materieel concept. Torsievelden zijn gemeengoed in de modernste natuurkunde. Het is daarom wellicht nog belangrijker voor een goed begrip, te beseffen dat de termen materieel en immaterieel (of spiritueel) eigenlijk hun langste tijd allang gehad hebben. Kwantumfysicus Erwin Schrödinger zei al dat niets puur materieel genoemd kan worden, noch is er maar iets dat als volkomen immaterieel beschouwd kan worden. Alle *werkzaamheid* (ik herinner hier nogmaals aan het Griekse woord *enerchei*) is een werkzaamheid van iets-ín-iets; een door-vloeien. Hierbij komt de wetenschap aan de rand van het (on)tastbare per definitie met lege handen te staan. Hier opent zich wederom het grenzeloze wonder van al-wat-is.

In ons eigen geval, het menselijke bestaan, zo leert althans de esoterie, ligt het 'contactpuntje' van goddelijke werkzaamheid in de mens letterlijk in de top van de rechterhartkamer: onvernietigbare 'godsvonk' (Seelenfünklein) van ons wezen. "Geen vuur kan het verbranden, water kan het niet nat maken, lucht kan het niet drogen. Geen pijl kan het raken en geen zwaard kan het doorklieven", aldus de Bhagavad Gita. *Tat tvam asi*; Dát zijt ge: onvernietigbare lichtkiem en dimensieloos Bewustzijn.

"There is no matter as such – mind is the matrix of all matter".

(...)

"All matter originates and exists only by virtue of a force which brings the particle of an atom to vibration and holds this most minute solar system of the atom together.

We must assume behind this force the existence of a conscious and intelligent mind. This mind is the matrix of all matter."

[Max Planck]

Circumambulatio 2 [De gouden bloem] - 2023

*) Noot: Enkele oudere notities omtrent eerdere spiegel-werken:

Nothing in this world can be separated from its surroundings. (Niets in deze wereld kan zich losmaken van zijn omgeving.)

Space is an empty concept that has no real existence of it's own whatsoever. (Ruimte is een leeg concept dat geen werkelijk bestaan op zich heeft.)

All that there is, is the physical and spatial reality – to be 'in the world'. Our presence is not *in* space, but *is* spatial. Things do not find themselves *in* a space, but *are* spatial. In other words; reality unfolds itself *as* time-space, without revealing anything about it's origin. Together with the sculpture, we are present (...) By means of these 'heterogeneous' sculptures – only functioning as such in accordance with the context of their given surroundings – space is unfolding; the object is presented as if it were placed 'outside of itself' in the whole of space which ultimately absorbs it. These sculptures do not show specific different sides or views, but become each time a different image synchronically with the shift of our own point of view. They become explicitly dependant of us and are themselves an inseparable part of our own presence.

[1994]

Alles wat er is, is de fysieke en ruimtelijke realiteit van ons 'in de wereld zijn'. Onze aanwezigheid is niet *in* een ruimte, maar *is* ruimtelijk. De dingen bevinden zich niet *in* een ruimte, maar *zijn* ruimtelijk. Met andere woorden: de werkelijkheid ontvouwt zich *als* (tijd-)ruimte, zonder dat dit iets over haar diepste wezen onthult. Samen met de sculptuur zijn wij aanwezig. (...) Met behulp van deze 'heteronome' sculpturen – slechts als zodanig functionerend dankzij de context van hun omgeving – wordt de ruimte open gelegd; het object wordt a.h.w. 'buiten zichzelf' in de totale ruimte geplaatst

waar het uiteindelijk in opgaat. Deze beelden vertonen niet zozeer verschillende kanten of aanzichten, maar worden telkens een ander beeld gelijk de wisseling van ons standpunt. Zij worden expliciet van ons afhankelijk gemaakt en zijn er zelf onlosmakelijk onderdeel van.

[1994]

‘(...) however, the mirrors throw everything you see back on yourself, they make you keep in mind that it is yourself who is looking at that exact moment, from that specific point of view. They reflect everything back to oneself. A mirror is the ultimate ephemeral image, the infinite nothingness. Whatever it shows, is only shown in response to our own glance, the direction which our own mind takes at that very moment’.

[1998]

‘(...) maar de spiegels werpen ook alles wat je ziet terug naar jezelf, houden je voortdurend in herinnering dat jijzelf het bent die daar op dat moment kijkt, vanuit die specifieke positie. Zij leggen alles terug bij jezelf. Een spiegel is het ultieme efemere beeld, het oneindige niet-iets. Wat een spiegel ons toont, toont zij ons slechts dankzij het moment van onze eigen blik, de richting die onze geest op dat moment aanneemt’.

[1998]

De Gouden Bloem [opus alchymicum] – 2023, detail

Verder zou ik kunnen verwijzen naar de vele andere, niet in dit artikel genoemde werken van mijn hand, met gebruikmaking van (meestal) convexe of concave spiegels. Ik noem hier de titels:

For Your Eyes Only,
Corpus Christi (I-IV),
Different Ways Of Arranging Trays (I-VII),
Rear View Mirror Jungle,
Écliptique [La Vie Est Un Rêve, Moi Un Miroir],
Le Rien Est Immense,
Seeing Without Eyes,..., Walking Without Legs,
Tat Tvam Asi (I-IV)
L'Éveil de Magritte [Et In Arcadia Ego]& Actaeon [Et In Arcadia Ego],
L'Atelier Et Au-Delà,
Constellations Célestielles (I-V),
Eye For A Tree (I-V),
A Shot In The Dark,
Mimesis,
Avidja,
Ik Ben Nooit,..., Integendeel Daar,
A Line Made By Walking,
It Is Yourselfs You See And What You Are,
The Science Deception.

Zie voor meer aantekeningen over het gebruik van spiegels mijn beide boeken *NETI NETI* – 2019 en *ABSENCE PRESENCE* – 2021.